

Växjö Tingsrätt
Mark- och miljödomstolen
Box 81
351 03 Växjö

mmd.vaxjo@dom.se

Yttrande över ansökan från NCC Industry om förlängt och utökat tillstånd för stenbrottsverksamhet på fastigheterna Hardeberga 2:32 m.fl. i Lunds kommun

Mål: M 5307-19

Sammanfattning

Lunds Naturskyddsförening, LNF, yrkar att ansökan i första hand avslås och i andra hand beviljas för endast fem år efter avkunnad dom under förutsättning att de av LNF framförda kraven på bevarande och återställande av naturtyper och hotade arter i det intilliggande Natura 2000-området Måryd-Hällestad samt att ett stopp på inläckaget från Natura 2000-området till stenbrottet accepteras av NCC Industry. Innan detta är genomfört får inte verksamhetens omfattning utökas och inget Natura 2000-tillstånd beviljas.

Eftersom tveksamhet förekommit är det viktigt att domen innehåller ett förbud mot en tunnel under väg 952 från stenbrottet i öster till det tillkommande verksamhetsområdet i väster.

Fastän målet gäller både den pågående och den utökade verksamheten hittar LNF få redovisningar som inte bara gäller den utökade verksamheten och dess påverkan på natur och miljö. NCCs redovisning av de hotade naturtypernas och naturvårdsarternas status är i många fall fragmentarisk, snedvriden och inte sällan helt felaktig. Fakta i olika delar av ansökan skiljer sig inte sällan åt t.ex. om ekologiska värden, deras juridiska status, avloppsvattnets påverkan på naturtyper och vegetation. Dessa brister är så omfattande att ansökan inte borde blivit kungjord i nuvarande skick.

Tillståndstidens längd

Betydande skador har skett på flera naturtyper och hotade arter inom Natura 2000-området. Dessa blir bestående om inget radikalt görs. De genomförda

skadeförebyggande åtgärderna har enbart haft en marginell effekt. Skadorna orsakas i huvudsak av den omfattande förlusten av yt- och grundvatten samt den gödsling som Natura 2000-området kontinuerligt utsätts för längs bäcken. Därför måste berget tätas och vattnet sannolikt renas. Tills detta har skett kan inget förlängt tillstånd beviljas. Detaljer om skadorna finns i Bilaga 1, på foton och nedan.

LNF påminner om att stenbrottsverksamheten inte finns kvar i Lunds kommuns gällande översiktsplan.

Som en av de största leverantörerna till Citytunnelprojektet har NCC fått en redovisning av den stora mängd tätningsmetoder som prövades ut och användes under byggtiden. Citytunnel-projektet var generöst med studiebesök för en stor mängd intressenter och mycket finns beskrivet i handlingar till domstolen och i litteraturen. Dessutom finns många av de ledande aktörerna kvar i södra Skåne.

Villkor

Kraven på ändrade villkor nedan ska gälla även under de fem år som LNFs andrahandsyrkande omfattar.

Villkoret för utpumpat nederbörds- och grundvatten, nedan kallat avloppsvatten, måste finnas kvar även i framtiden. Om verksamheten ska få fortsätta även fem år efter meddelad dom ska den tillåtna mängden vara i samma storleksordning som den förväntade nederbörden.

Villkor 14 gällande problem med damning är alldeles för vagt. LNF föreslår i stället följande: "Diffus damning från brytning, bearbetning, upplag, transportvägar och transporter ska begränsas så långt som möjligt. Uppstår problem i omgivningarna till följd av denna damning åligger det sökanden att vidta ytterligare åtgärder för att begränsa damningen."

Villkor 20 för totalkväve är alldeles för generöst, eftersom nitraten orsakar en betydande igenväxning i Natura 2000-området. LNF påminner om att Naturvårdsverket klassificerar kvävehalter om 1,25-5 mg/l som "mycket höga halter". Det är inte sannolikt att utsläpp av höga nitrathalter inte skulle ha någon effekt i en miljö med enbart låga nitrathalter. Den högsta tillåtna halten måste vara betydligt lägre än de värden som uppmäts i kontrollprogrammet. Därför måste avloppsvattnet sannolikt renas.

Villkor 21 måste skärpas betydligt eftersom de åtgärder som hittills vidtagits inte har förhindrat att ett par av de naturtyper som Sverige lovat EU att skydda i praktiken inte finns kvar. Se mera nedan, på foton och i Bilaga 1.

Villkor 23 Den ekonomiska säkerheten är alldeles för låg om den ska hindra att samhället får betala för de skador som verksamheten redan orsakat och kan komma att orsaka i framtiden. Skadorna gäller främst i Natura 2000-området.

Ett antal villkor saknas, se längre ner.

Inledande diskussion

LNF kommenterar nedan flera av de besked som NCC ger i ansökningshandlingarna. Läsningen av dessa underlättas inte av att de olika beskeden finns utspridda på flera ställen, som i huvudansökan och i svaren på de två kompletteringsrundor som genomförts samt i bilagor till dessa. Beskeden skiljer sig inte sällan åt t.ex. om biologiska och ekologiska värden, deras juridiska status, artförekomster, avloppsvattnets påverkan på naturtyper och vegetation m.m. Flera exempel redovisas längre ner i texten och i Bilaga 1. NCCs hänvisning till tidigare domar innebär att det material som fanns i dessa mål inte varit tillgängligt för LNF i detta mål.

Miljömyndigheterna strävar efter att alla liknande verksamheter i samma bransch ska behandlas lika i tillståndsprocessen. LNF delar detta synsätt. LNF noterar att Sydsten i Dalby och Hardeberga har åtagit sig att skydda miljö och natur på ett mer systematiskt och ambitiöst sätt än NCC i Skrylle.

Omgivningarna till de båda södra stenbrotten är i flera avseenden lika känsliga, medan sandstenen i de båda norra är samma. Därför önskar LNF att fler och tydligare krav ställs på NCC än vad bolaget självt föreslagit.

Tillämpning av EU-lagstiftningen

NCC utgår från att gällande tillståndsbeslut ger bolaget rätt att fortsätta att påverka Natura 2000-området på ett negativt sätt, och att de hittills uppkomna skadorna inte behöver åtgärdas. Den kommande domen ska även grundas på EU-rätten, t.ex. Waddenzee-målet, HD-domen i Bungemålet, Mark- och miljööverdomstolens domar på Gotland och Miljöbalken 24 kap. 3 §, inkl. punkt 1 och 7, vilka alla leder till andra slutsatser.

Gällande täktillstånd följer inte Högsta Domstolens prejudicerande dom från 2013-06-18 i mål T 3158-12 (planerat kalkbrott i Bunge-området på norra Gotland) om hur domstolen ska förvissa sig om att risk för skada på ett Natura 2000-område inte uppkommer.

Vidare bör nedanstående två domar från Mark- och miljööverdomstolen vara styrande. Här följer ett citat från ett pressmeddelande från Mark- och miljööverdomstolen 2018-09-11.

"Mark- och miljööverdomstolen meddelade 2018-09-11 dom i målen om Nordkalk AB:s, mål nr M 5431-14, och SMA Mineral AB:s, mål nr M 5375-14, ansökningar om tillstånd till täktverksamhet på Gotland. Domarna innebär att de av mark- och miljödomstolen lämnade tillstånden upphävs och att bolagens ansökningar om tillstånd till täktverksamhet avslås. Prövningen i Mark- och miljööverdomstolen har i huvudsak handlat om täkternas påverkan på Natura 2000-området Bästeträsk."

De utredningar som gäller påverkan på Natura 2000-området Måryd-Hällestad ska bl.a. bygga på EU-domstolens dom i det s.k. Waddenzee-målet (C127/02), där

domstolen, kortfattat uttryckt, kräver att alla beslut om påverkan på ett Natura 2000-område ska baseras på bästa möjliga naturvetenskapliga information. För att underlätta jämförelser bör även utredningar gällande Skrylle naturreservat uppfylla samma kvalitetskrav.

Tidigare, nuvarande och framtida påverkan på vattennivåer, naturtyper och naturvårdsarter inom Natura 2000-området och Skrylle naturreservat behöver utredas mer utförligt och med mycket större noggrannhet. Hittills har NCC avvisat sådana krav. Om inte noggranna utredningar genomförs bör bolagets ansökan avvisas eller dess påverkan på skyddad natur utredas under en provotid.

Fler kommentarer till villkoren

Villkor 14 Problem med damning

Flera deltagare i LNFs utflykter inklusive medlemmar i styrelsen har från utsiktspunkten vid flera tillfällen sett hur det virvlar damm vid lastning och kring utfarten. En granne längs väg 952 har filmat transportererna i centrum av S. Sandby och sett hur en mängd damm ligger utanför flak som inte är täckta. Ett strikt villkor mot damning krävs. Detta kan gälla all damning eller delas i två: verksamheten i stenbrottet resp. längs vägarna till slutkund, s.k. följd företag. LNF föredrar det senare eftersom NCCs transporter är helt dominerade längs väg 952, men har som alternativ föreslagit ett ändrat villkor 14.

Ett villkor för damning bör grundas på en noggrann kartläggning. En sådan kan gälla hur de olika dammande arbetena utförs, hur dammande varor förvaras, vilka skyddsåtgärder som behövs och hur ofta neddammade ytor m.m. spolas av. Den kan också gälla var dammspridningen utanför stenbrottet hamnar i form av nedfall, hur den kan reduceras t.ex. via hjultvätt på fordon och var dammande varor som hamnat utanför flaket vid lastning spolas av.

Det sprids också stora mängder grus och småsten, särskilt i rondellerna. Sedan flera veckor finns en skylt, varning för stenskott, uppställd vid kröken på Sandbyvägen vid infarten mot Dalby, efter att någon tappat stora delar av sin last. Just där korsar ett övergångsställe och en cykelväg, med fara för stenskott.

I ett villkor för följdverksamhet kan domstolen kräva att dammande last alltid ska vara täckt. Bolaget har skylt damningen på anlitade transportörer, vilket är oacceptabelt. NCC måste se till att damm inte sprids längs vägarna till slutkund eller upphöra med produktionen av dammande varor. LNF anser att ärendena MÖD M 4908-17 gällande Skanska och MÖD 2003:45 gällande en ättiksyrefabrik kan ge viktig information. Dessutom lär Volvos transporter ut från Torslanda-fabriken ha behandlats som följdverksamhet fastän de bara utgjorde cirka fem procent av den tunga trafiken.

Villkor 20 Utsläpp till vatten

Halten av totalkväve i utgående vatten till recipient måste begränsas avsevärt eftersom nitratinnehållet är den främsta anledningen till igenväxningen i Natura 2000-området. Det nuvarande villkoret på max 2,5 mg/l är alldeles för högt även med tanke på att halten i utgående vatten ligger klart under 0,5 mg/l. Eftersom det senare värdet är för högt i förhållande till vad de skyddsvärda naturtyperna tål, måste det nya begränsningsvärdet vara lägre än 0,5 mg totalkväve/l. Det räcker inte att ange maxvärden för utgående vatten. Man måste också begränsa hur stora mängder som årligen tillförs Natura 2000-området (dvs. vattenvolym x halter). Det gäller i synnerhet Groddammen som inte har något avlopp.

Villkor 21 Påverkan på Natura 2000-området

De nummer som används nedan för att beteckna olika våtmarker är hämtade från kartan på sidan 170 i aktbilaga 34. Beteckningen NCCx betyder våtmark nr x.

Flera naturtyper och arter är allvarligt hotade. De två rikkärren, som är upptagna i länsstyrelsens bevarandeplan från 2018-12-20 som naturtyper med prioriterade bevarandevärden, är idag svåra att hitta. Ett rikkärr karakteriseras av låga halter av nitrat och fosfat samt relativt höga halter av kalcium i kärrvattnet. Relativt få kärlväxtarter och några fler mossarter trivs och gynnas i denna miljö. Eftersom rikkärr är sällsynta är de arter som finns där också sällsynta.

Det västra, NCC9, är så torrt att där knappt finns några kärrarter alls. Endast cirka 2 % i den nordöstra delen är våt, men inte heller den innehåller några rikkärrsarter. När Sweco i aktbil. 34, sidan 155 skriver följande är det långt från sanningen: "En liten del av delområde 13 (uppskattningsvis ca 20-30 % av ytan) berörs idag inte av återfört länsställningsvatten. Inom denna begränsade yta kan det inte uteslutas att en eventuell sänkning av grundvattennivåer i jord skulle kunna medföra torrare förhållanden, vilket skulle kunna leda till att rikkärrsvegetation förändras." Vid ett kort fotobesök 2021-07-06 såg Naturskyddsföreningen en flock nötkreatur springa omkring i rikkärret utan att lämna några klövavtryck mer än på den meter som ligger närmast bäcken. Denna del var kraftigt söndertrampad och saknade vegetation förutom några buskar. Enligt länsstyrelsens rikkärrsinventering från 2006-07-13 bör rikkärret hävdas genom slåtter, i stället för enbart genom bete, eftersom det är så blött att djuren sällan går ut och betar i kärrytorna. Rikkärrsproblemet är svårlöst, men förnekande är ingen lösning.

Antingen fortsätter man som nu med att förhindra att vatten rinner in i kärret från NCCs bäck. Då har man inom kort inget kärre kvar. Om man i stället släpper in vatten från bäcken kommer hela kärret att på sikt växa igen med bl.a. bredkaveldun, stor igelknopp och vass på grund av de relativt höga nitrathalterna i vattnet från brottet. Så har skett i NCC38, området strax ovanför (= söder) om rikkärret. Detta kunde domstolen se vid sin syn 2017-10-31. Man

kunde då också se att kärr och källor, trol. NCC39 resp. NCC utan nummer, som inte har någon vattenkontakt med NCCs bäck inte innehöll några igenväxningsarter alls, t.ex. bredkaveldun, fastän de fanns bara ett tiotal meter från NCCs bäck och fastän bredkaveldun producerar stora mängder lätta frön som kan blåsa långt iväg.

NCC nämner inte med ett ord att nitraten är huvudorsaken till igenväxningen. Detta är anmärkningsvärt eftersom befolkningen, även ungdomar, i den intensivt odlade Lunds kommun har goda kunskaper om nitraterns gödslande inverkan på grödornas tillväxt på åkrar och i trädgårdsland. Här är kunskapskravet inte alls uppfyllt vilket även gäller flera andra ställen i handlingarna.

NCC nämner inte heller vilken roll kalken (=kalciumsalter) spelar för ett rikkärrens uppkomst och överlevnad. I denna miljö finns kalken nästan enbart i diabasgångarna. Det är anmärkningsvärt att data över analyserade kalciumhalter inte redovisas i ansökan.

Även det östra rikkärret, NCC13, är igenvuxet. Inga rikkärrensarter av vare sig kärlväxter eller mossor hittas där numera, mer än möjligen på minimala ytor och i låga antal. Naturtypen domineras av vanliga ängsgräs.

Slåttern har inte kunnat förhindra naturtypsförstörelsen, möjligen göra förloppet långsammare i de avsnitt som slås, vilket är en blygsam del av kaveldunsbestånden längs bäcken och i Groddammen.

Beträffande de andra mer eller mindre förstörda kärnmiljöerna hänvisar LNF till Bilaga 1. Den mest sannolika anledningen till deras försvinnande är att inget vatten längre tillförs från djupare liggande berg, dvs. från skarven mellan diabas och gnejs, eftersom vattnet rinner ner i brottet. Eftersom endast de bredaste diabasgångarna märkts ut på en karta, kan man inte veta att de våtmarker som inte ligger över en diabasgång på kartan inte har kontakt med en sådan. Ovan nämnda kärr och källa är numera helt torra.

Bullerproblemen i Natura 2000-området tonas ner i ansökan. Det kan inte vara rimligt att inte bullervärdena gäller hela området.

NCCs påstående i ansökans sida 24: "Genom vidtagande av skyddsåtgärder (manuell slåtter, rensning av diken, undvikande av stillastående vatten samt justering av vattentillförseln) har negativa vegetationsförändringar motverkats." stämmer inte alls. Detsamma gäller slutsatsen: "Sammanfattningsvis visar kontrollen av den befintliga verksamheten att de skyddade naturtyperna inom Natura 2000-området inte synes påverkas negativt till följd av grundvattenpåverkan, att det är nödvändigt att vidta försiktighetsåtgärder vid återföringen av länshållningsvatten samt att nuvarande försiktighetsåtgärder synes ha god effekt."

Vatten från djupare berg har kontinuerligt runnit in i tälten i flera decennier med som mest 10 badkar i minuten under 2006-7 efter att den största diabasgången bröts igenom. Det är otänkbart att denna synnerligen omfattande

dränering inte skulle få några följder för hotade växtarter och våta naturtyper. Redan för många år sedan försvann i stort sett alla ettåriga kärlväxter, utom kustgentiana som är höstgroende. Mossfloran har kontinuerligt utarmats. Motsvarande artförluster har inte inträffat på omgivande marker. Kustgentiana sågs senast vid domstolens syn under en särskilt blöt höst. Se Bilaga 1 och nedan för detaljer.

Villkor 22-23

Det kan låta generöst att NCC bjuder lundaborna på en badsjö. Om vattnet även i fortsättningen till största delen kommer från Natura 2000-området, kommer skadorna där att fortsätta öka.

Saknade villkor

LNF kan givetvis inte tillstyrka att mängden bortlett avloppsvatten inte villkoras. När berget har tätats kan ett flödesvillkor som motsvarar den årliga nederbörden föreskrivas.

Sökanden har genomfört en naturvärdesinventering endast för de områden som påverkas av den utökade verksamheten, fastän målet gäller en omprövning av hela verksamheten. De kärlväxtfynd som gjordes under projekt Skånes Flora nämns överhuvudtaget inte. En noggrann redovisning av förekomsten av naturvårdsarter och regionalt minskade arter inom de skyddade områdena måste därför genomföras och inkludera även tidigare fynd så att en utveckling över tid blir möjlig att följa. Ett villkor måste föreskrivas om detta.

Vad gäller det utökade **verksamhetsområdet väster om väg 952**, håller LNF med dem som anser att området är ovanligt stort med tanke på de mängder av olika varor m.m. som ska lagras där. Eftersom NCC uttrycker sig oklart på flera ställen kring transporterna till och från lagringsytorna och eftersom NCC tidigare sagt att man tänker ta upp en tunnel under väg 952, och visat detta på en skiss vid utsiktsplatsen, behövs de extra ytorna för att fordonen ska kunna "klättra" upp och ner från tunneln. Tanken på en tunnel kan ligga bakom följande citat från aktbilaga 34, sidan 9: "Resterande yta bedöms därför vara nödvändig för att på ett säkert sätt kunna anlägga interna transportvägar". Kartan över tillkommande brytområde ger ingen vägledning eftersom den anger områdets gränser vid markytan. Denna tunnel måste stoppas i den kommande domen. Tunneln är av stor strategisk betydelse när det gäller att fysiskt öppna upp för stembrytning väster om väg 952.

Det utökade verksamhetsområdet uppges inte ha några naturvärden. Området är till viss del en ogödslad näringsfattig naturbetesmark, som är en sällsynthet i Skåne förutom på delar av Romeleåsen. Man kan inte, som bolaget antyder, ersätta ett komplett ekosystem med innehållet i ett par fröpåsar.

Fridlysta arter nämns inte väster om väg 952. Ett exempel är kattuggla. En icke-flygfärdig unge filmades i tv-programmet Trädgårdstider 2020, som spelades in nära det planerade lagringsområdet på en fastighet som NCC äger.

Infartsvägen till det utökade verksamhetsområdet korsar den i särklass mest använda cykelvägen mellan S. Sandby och Skryllegården. Den används av många Sandby- och Lundabor inkl. ett stort antal barn. Ansökan anger inte hur denna korsning ska göras trafiksäker för alla parter eller om tillgängligheten för cyklister kommer att begränsas. Ett villkor om detta kan behövas.

Klimatpåverkan

Bolaget behöver redovisa hur klimatlagen (SFS 2017:720) 2 och 3 §§, gällande svenska klimatmål, Sveriges handlingsplan för Agenda 2030 och Klimatpolitiska rådets rapporter, vilka syftar till att Sverige ska uppfylla Parisavtalet om det framtida klimatet, påverkar dess verksamhet. Flera statliga myndigheter och ideella organisationer har konstaterat att utsläppen av växthusgaser måste minska med 8 % per år om klimatmålen i Parisavtalet ska kunna uppnås. Detta påverkar i stor utsträckning behovet av nyanläggningar av t.ex. vägar och byggnader, eftersom en stor del av dessa investeringar inte hinner bli lönsamma under den korta tid som återstår innan utsläppen måste vara nära noll. Bolaget måste utreda hur dessa klimatkrav påverkar bolagets verksamhet när det gäller efterfrågan på bolagets produkter över tid och den trafik som utleveransen ger upphov till. Den behovsutredning som finns i ansökan är helt otillräcklig, eftersom den bygger på prognoser i stället för uppsatta mål och framstår som starkt vinklad. Ett villkor kan behövas när det gäller bolagets totala klimatpåverkan.

Följdverksamhet

Bolagets produkter levereras till kund med lastbil. Antalet lastbilstransporter uppgår i genomsnitt till 900 per dag vid full produktion (MKB Tabell 10.6) och nästan det dubbla vid hög produktion. Detta innebär att minst en lastbil varannan minut normalt kör ut på eller lämnar väg 952. Denna trafik är den helt dominerande tunga trafiken på väg 952. Dessa transporter måste klassas som följdverksamhet enligt Miljöbalken 16 kap. 7 §. Deras miljöpåverkan m.m. måste undersökas noga i ett större geografiskt område och villkor föreskrivas. Det gäller bl.a. damning och buller. LNF noterar att inga bullermätningar genomförts vid de skolor och bostadsområden som NCCs lastbilar passerar och inte heller vid klostret. För dessa kan buller vara ett stort problem.

Skyddsåtgärder

För de hotade arter och naturtyper som riskerar att försvinna eller kraftigt minska inom den tid som bolaget är aktivt i området, måste bolaget för var och en utreda vilka skadeförebyggande och återställande åtgärder som är mest

lämpade, testa dem och vid behov genomföra dem. Målet är att beståndsminskningarna av de hotade och prioriterade arterna ska upphöra och att de fuktberoende naturtyperna ska uppnå gynnsam bevarandestatus.

Åtgärder kan t.ex. gälla de förstörda rikkärren, de torrlagda kärren, förekomsten av kustgentiana, spricktätning längs diabasgångarna öster om stenbrottet, höjning av vattennivån i Bergqvistska brottet och tillförsel av nitratfritt vatten till våtmarker där vattennivån sjunker.

Beståndsutvecklingen för kustgentiana beskrivs i Bilaga 1. Åtgärden att placera ut en bur för att säkra artens överlevnad har snarast fått motsatt effekt. Buren står på en liten torr höjd, där det inte finns någon känd fröbank. Gentiana-arter är beroende av grund förna (och kanske jordblottor) och vatten för att kunna gro. Utan bete ökar förnadjupet. (Se: Åtgärdsprogram för fältgentianor <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6681-9.pdf?pid=15519> och Bilaga 1. LNF anser att åtgärden är felaktigt motiverad och utförd och att bolaget ska få i uppdrag att ta fram en genomarbetad räddningsplan för den aktuella växtlokalen. Ett komplement till planen kan vara att även så ut arten på ett annat ställe i Natura 2000-området där förhållandena bedöms som gynnsamma. Svamppartnern måste säkras dvs. jord måste tas med från den senaste växtplatsen.

Eftersom brytningen sker utan att bolaget betalar för stenmaterialet är det högst skäligt att kräva att bolaget inte överlåter åt samhället att reparera skador som har uppstått under brytningstiden och som kan finnas kvar efter att verksamheten är avslutad. Därför måste ett återställningsarbete påbörjas nu och fortsätta med en hög ambitionsnivå under bolagets återstående verksamhetstid. Detta är en naturlig följd av hänsynsregeln "Förorenaren betalar".

Villkor bör föreskrivas om skydds- och återställningsåtgärder.

Om spricktätning

En av LNFs styrelsemedlemmar, Leif Runeson, följde i sitt arbete som miljöchef på VA SYD, Citytunneln på nära håll under hela förberedelse- och genomförandearbetet. I detta projekt testades en mängd olika tätningsmetoder i förväg och många av dem användes sedan i praktiken. Smala öppna läckor tätades i regel med sprutbetong. Sprickor i berget framför bormaskinen tätades med förinjektering, det vill säga att små hål borrades framför maskinen och fylldes med tätningsmedel, i regel cementbaserade. Lodräta stolpar av främst stål formade en barriär mot havet vid Malmö C. Kunskap om dessa metoder finns på Trafikverket, som sannolikt också kan tipsa om personer som känner till detaljer om arbetena och tätningsmedlen. En del av dessa uppgifter finns också hos Mark- och Miljödomstolen.

Enligt återställningsplanen ska NCC ombesörja att vatten fortsatt pumpas ut till Natura 2000-området under en ospecificerad tid. Det uppges att det kan ta 50-100 år innan vattennivån balanseras och lägsta nivån räcker troligen inte för att

källflödena ska återuppstå i kärren, eftersom de fanns högt över NCCs bäck. Det innebär att den dag pumpningen avstannar eller reduceras är området dömt att torka ut. Ett utrednings- och genomförandevillkor måste finnas i domen och formuleras så att berget tätas innan NCCs tillstånd går ut och problemen i värsta fall lämpas över på samhället. Det är viktigt att ett sådant villkor föreskrivs för marknadens ledande aktörer, så att liknande villkor senare kan föreskrivas för andra verksamheter i branschen. Stenbrottsbranschen måste fullt ut ta sitt ansvar för de skador som respektive verksamhet orsakar eller kan orsaka. Det finns tydliga tecken på att svår torka kan komma att inträffa mycket oftare i framtiden än hittills, vilket kan leda till att ytligt grundvatten dräneras genom jordsprickor till större djup och det måste man ta höjd för i naturskyddsarbetet.

Förslag till utredningsvillkor

Bolaget ska inom en provotid på fem år efter att nästa dom avkunnats redovisa hur sprickorna i berget som vetter mot Natura 2000-området ska tätas på ett permanent sätt samt ha genomfört och utvärderat försök. Domstolen kan efter provotiden föreskriva slutliga villkor.

Påverkan på fridlysta arter

När det gäller fladdermöss har LNF tidigare fått hjälp av den nybildade föreningen BatLife Sweden, vars ordförande Johnny de Jong är en av landets främsta experter, som dessutom representerar Sverige i IUCN, Internationella naturvårdsunionen. För att man ska kunna förstå hur fladdermössen påverkas behövs kunskap om eventuella kolonier i området, samt hur det nyttjas av fladdermössen. De långtidsstudier som har genomförts i BatLifes stationsprogram visar att fladdermusaktiviteten är oerhört varierande bland annat pga. skiftande väder. Därför måste undersökningarna pågå länge. Man kan inte utgå från att om det saknas mycket gamla träd i ett område så finns där inga fladdermöss. Dessa djur söker föda över stora områden.

För att man ska kunna bedöma påverkan på fladdermöss behövs det flera undersökningar:

1. Dessa bör genomföras under kolonitid, helst i juli månad.
2. Man måste täcka in tidsmässig variation genom att låta registreringsboxarna sitta uppe under lång tid, minst en vecka men helst under flera veckor.
3. Man bör komplettera detta med manuella inventeringar för att studera hur olika arter använder området.
4. Man bör komplettera med kolonisökningar.

Det är viktigt att bolaget genomför en mer omfattande fladdermusinventering för att påvisa platser för både yngelkolonier och dagvila av olika fladdermusarter inom och i närheten av det planerade verksamhetsområdet.

Förslag till villkor

Bolaget ska genomföra en noggrann undersökning av fladdermusfaunan inom det nuvarande och utökade verksamhetsområdet samt i den västra delen av Natura 2000-området Måryd-Hällestad under den tid som djuren fortplantar sig. Bolaget ska sedan genom upprepade undersökningar visa att bestånden av de olika fladdermusarterna inte minskar över tid. Kravet gäller både de av EU skyddade arterna och de som är fridlysta enligt Artskyddsförordningen. Bolaget ska också visa att de föreslagna skyddsåtgärderna kan få avsedd effekt. Länsstyrelsen får föreskriva fler villkor om så krävs för att säkra fladdermuspopulationernas storlek.

Motsvarande ambitiösa undersökningar måste genomföras gällande groddjur och skyddsåtgärder vid behov genomföras.

LNF har inte hittat någon sammanställning av fågellivet i den västra delen av Natura 2000-området eller i de tillkommande verksamhetsområdena.

Återställande av ängsmark

Bolaget har föreslagit att man kan så ut ängsfrön på bullervallarna som ett sätt att ersätta en exploaterad ogödslad näringsfattig naturbetesmark. Detta kan vara en bra början men den är långtifrån tillräcklig om sådan mark kommer att tas i anspråk. Ett sådant återställande måste planeras, ledas, genomföras och dokumenteras av erfarna professionella ekologer. Exempel på åtgärder som sannolikt krävs är rätt val av frömaterial och rätt jord, vilket sannolikt innebär att matjord från fäladen måste sparas till vallarna för att tillgången till en ev. nödvändig svamppartner ska säkras för de växter som behöver en sådan. Vidare behöver bevattning med vatten med låg nitrathalt vara möjlig och bete från t.ex. kaniner och hjorddjur förhindras under etableringen.

Hänsynsreglerna

LNF anser att kunskapskravet är långtifrån uppfyllt i första hand när det gäller NCCs påverkan på Natura 2000-området Måryd-Hällestad, dess hotade naturtyper och arter, källornas läge och flöden (aktuellt redan 2003) samt omfattningen och orsaken till de skador som observerats. LNF ger ett antal exempel i texten utan att på varje ställe hänvisa till kunskapskravet. LNF föreslår att NCC ökar kunskapen om sin påverkan på omgivningen genom att analysera kadmium, koppar, krom och zink i sediment och utgående vatten från utjämningsmagasinet.

NCC påstår att försiktighetsprincipen efterlevs utan att ange några konkreta exempel. LNF har inte hittat några.

Hänsynsreglerna "Förorenaren betalar" och "Hushållnings- och kretsloppsprinciperna" har varken nämnts eller tillämpats i denna ansökan.

Bevisbörderegeln har sällan tillämpats. Förnekande används mera frekvent.

Bolagets genomgång av hur hänsynsreglerna följs är knapphändig och tämligen innehållslös jämfört med många andra verksamheter med lika stor påverkan på natur och miljö.

Miljömålen nämns inte i NCCs ansökan.

MKB

Denna redovisning är omfattande och innehåller glädjande nog flera fakta som förnekats i äldre dokument.

Den kvantitativa uppföljningen av mossor visar enligt konsulten att antalet mossarter i delområde 7B och områdena nedströms är stabil, medan den minskat något i rikkärret (sid 78). Enligt Bilaga 1 stämmer inte detta, vilket domstolen kunde konstatera vid sin syn 2017-10-31. Dessa områden har inte tillgång till NCCs återpumpade vatten, men det har ingen betydelse eftersom de då skulle växa igen med högvuxen vegetation.

Aktbilaga 34

På sidan 53 står det att "Området domineras av sandig-moig morän med jordlagermäktigheter som normalt uppgår till mellan 5-10 meter." Därefter att "Jorddjupet inom området kan dock lokalt variera mellan 0 och 20 m. Det står också att "Förekomst av större genomsläppliga "fönster" i moränen innebär avsteg från antagen förväntningsmodell. Indikation på förekomst av sådana fönster har emellertid inte påträffats i underlag från SGU." Vilka underlag som avses anges inte, men det förefaller vara jordartskartan och kartan över jordlagermäktighet. Ingen av dessa är tillräckligt detaljerade för att egentligen avgöra om det finns sådana "fönster", så påståendet är grundlöst. Dessutom är förekomst av källkärr bevis på att det finns sådana fönster. De olika provborrningar som redovisas visar att jordprofilens sammansättning och sprickornas läge skiftar en hel del beroende på var man borrar. Det är därför svårt att dra några säkra slutsatser om att "fönster" inte finns.

Figur 1 om påverkansområde i jord verkar inte stämma eftersom områden utan påverkan och områden med en grundvattensänkning på 10 cm eller mer gränsar till varandra.

I modflow analysen på sidan 110 finns det en figur som ska visa hur väl de uppskattade värdena överensstämmer med de observerade. Där påstås att "Punkterna som jämför modellerade och uppmätta värden ligger nära den ideala linjen i Figur 5-2. Punkternas lutning är densamma som den ideala linjen." Där kan man dels se att man använt olika skala på x- och y-axlarna så att värdena ser ut att ligga närmare linjen än de gör på y-axeln, dels att modellen regelmässigt överskattar grundvattennivån. Dessutom har man inte redovisat vad symbolerna i figuren betyder och om kalibreringspunkterna finns med. I propvpumpningen (s 130) finns två brunnar som på ett tydligt sätt inte modelleras

korrekt, den ena kallas K. Där underskattas sänkningen (sänks 3 m mer än förväntat). Just denna ligger i linje med samma diabasgång, vilket antyder att diabasgångarnas effekt inte uppskattas korrekt i modellen.

Aktbilaga 34, Bilaga 3. Bedömning av påverkan på Natura 2000-området

De nummer som används nedan för att beteckna olika våtmarker är hämtade från kartan på sidan 170. Beteckningen NCCx betyder våtmark nr x.

NCC påstår med stöd av Sweco och Pro Natura att område 3 påverkas av vatten från område 38. Detta stämmer inte eftersom inga nitratgynnade växter som bredkaveldun och vass finns i område 3 och eftersom den tidigare bäcken uppströms och inom område 3 sedan ett par år är helt torrlagd. Vattenkontakt med område 14 verkar irrelevant eftersom de ligger långt ifrån varandra. Här uppfylls inte kunskapskravet.

Det är oklart vad som ingår i Swecos och Pro Naturas områden 3 och 39 samt var gränsen mellan dem går. Det troligaste är att område 39 utgörs av det s.k. majvivekärret, en f.d. kalkfuktäng, som ligger nära område 38, men som det inte har någon vattenkontakt med. Pro Naturas redovisning av mossorna i området stämmer inte alls med Naturskyddsföreningens fynd. Här fanns det 2015 t.ex. ett stort sammanhängande område med flera vitmossarter, vilket nu är torrlagt. Se detaljer i Bilaga 1.

Rikkärr 9 saknas i Swecos genomgång, såvida man inte ska tolka saknaden som ett medgivande om att grundvattenytan i rikkärret varit sänkt under flera år, vilket stämmer.

Kärlväxtfloran i Natura 2000-området är enligt NCC och Sweco mycket väl undersökt, både genom insatser från den ideella naturvården och inom ramen för framtaget kontrollprogram. Detta konstaterande tar inte hänsyn till hur den ideella naturvården arbetar och uppfyller inte kunskapskravet. Under åren 1989-2005 genomfördes Projekt Skånes Flora då en mycket stor del av Skåne inventerades i rutor om 2,5 km x 2,5 km, vilket är bland de ambitiösaste i landet. I varje ruta skulle förekomsten av alla funna arter noteras, dock inte antalet plantor. Fyndplatsen angavs med en noggrannhet på 100 m x 100 m, eftersom gps-hjälpmiddel saknades under en stor del av inventeringstiden. Naturreservat skulle inventeras i första hand. Metoden innebär att om en art hittades vid t.ex. Boijsens dammar kom den i regel inte att noteras från någon annan damm eller våtmark i Måryds naturreservat, om inte de olika dammarna ligger i var sin inventeringsruta. Under inventeringen gjordes mer än en miljon fynd i Skåne. Det är självklart att en sådan inventering inte upprepas under överskådlig tid och därför kan man inte som vissa konsulter dra några slutsatser av att sentida uppgifter om arten saknas i Artportalen. Projekt Skånes Flora avslutades 2007 i och med att en tryckt bok kom ut.

Sedan många år har bestånden av de hotade arterna i Sverige räknats av floraväktare. Skåne har flest hotade arter och flest floraväktare. Ambitionen i

Skåne är att räkna varje hotad art minst vart femte år och de akut hotade varje år. Trots stora insatser har denna ambition inte helt infriats. Uteblivna rapporter om hotade arter i Artportalen kan inte tolkas på ett enhetligt sätt.

Trots att den inventeringsmetod som användes inom Projekt Skånes Flora inte kan resultera i en fullständig lista över kärlväxterna i Natura 2000-området redovisade den mycket erfarne inventeraren Alf Porenus under 1990-talets första år fynd av följande rödlistade arter i de rikkärr och våtmarker i Natura 2000-området väster om Boijsens dammar som diskuterats ovan: klockgentiana, kustgentiana, ljungögontröst, dvärglin, månlåsbräken, ängsstarr, rödlånke, borsttåg, loppstarr, vårstarr, krypfloka, klotgräs, granspira, majviva och revig blodrot (källa Artportalen juli 2021). Flera av dessa arter har inte setts på flera år i området, liksom nästan alla ettåriga arter som inte är rödlistade. Bland de försvunna arterna märks de starkt hotade arterna kustgentiana, se ovan, och klockgentiana, vilken tidigare även fanns på två lokaler väster om väg 952, varav en låg i det område som NCC vill utöka verksamhetsområdet med. De sågs senast av floraväktaren 2006 resp. 2013.

NCC har redovisat några naturvårdsarter i Bilaga B7, men långt ifrån alla ovanstående. En del sökningar verkar vara ofullständiga. Både krypfloka och klotgräs rapporterades i fjol från Groddammen och de finns kvar även i år. Den långsiktiga förekomsten av dessa småvuxna arter är långtifrån säkrad eftersom dammen sakta men säkert växer igen med bl.a. bredkaveldun pga. av det nitratrika vatten som pumpas dit. De två arterna växer nära kaveldunet och klotgräs troligen bara där.

NCC har vägrat att göra en sammanställning av äldre kärlväxtfynd vilket skulle ge en bättre bild av hur naturtyperna och arterna har utvecklats under den tid stenbrottsverksamheten pågått. Kontrollprogrammet täcker bara en kortare tid och omfattar inte tiden innan den breda diabasgången bröts igenom 2005. I en komplettering hävdar NCC att uppgifter om artförekomster är färskvara och att historiska förekomster därmed är ointressanta. Om det är sant borde NCC ha skickat uppgifter från 2020 i stället för 2018 när det gäller våtmarkerna i Natura 2000-området. Av Swecos rapport kan man tydligt se att NCC endast bryr sig om de områden som deras avloppsvatten passerar och inte de som kan drabbas av grundvattensänkningar som följd av kontakter med diabasgångar. Se Bilaga 1 och Bergqvistska brottet.

Dessa förekomster bör följas även i framtiden, t.ex. inom ramen för kontrollprogrammet. LNFs övergripande uppfattning är att de av bolaget nämnda växtarterna minskar i antal plantor, åtminstone i södra Skåne.

Övriga synpunkter

Bolagen bör utarbeta metoder för hur man kan återvinna tidigare betongkonstruktioner o.d. i nya byggnadsmaterial och på detta sätt spara på

naturresurser. Befintliga stenbrott är lämpliga för den sortens verksamhet eftersom den externa bullerpåverkan kan minimeras.

LNF har noterat att bolagets genomgång av de juridiska kraven inleds med riksintressen, dvs. de krav som har minst tyngd och avslutas med EU-lagstiftningen som har störst tyngd. Detta är vilseledande och bör inte upprepas.

För Lunds Naturskyddsförening

Tomas Björnsson, ordförande

Epost: cicero@rtb.se

Bilagor:

1. LNF yttrande Skrylle M 5307-19 Bilaga 1 2021-08-11:
Naturförhållanden på Måryds fälad
2. LNF yttrande NCC Skrylle M 5307-19 Bilaga 2 2021-08-04 karta
3. LNF yttrande NCC Skrylle M 5307-19 Bilaga 3_LNFs foton från Natura
2000 området